

مقایسه تطبیقی نگرش‌های اجتماعی نسل چهارم با نسل اول انقلاب اسلامی ایران

محمدعلی خوش‌طینت^۱

مسعود جعفری‌نژاد^۲

احمد آذین^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۶/۲۷

چکیده:

امروزه یکی از مسایل مهم جوامع در حال توسعه و از جمله ایران، مقوله مناسبات نسلی است. این پژوهش به بررسی مقایسه‌ای نگرش‌ها و ارزش‌های اجتماعی نسل چهارم با نسل اول انقلاب اسلامی ایران (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه‌های استان تهران) پرداخت. بنابراین سوال این است نگرش‌ها و ارزش‌های نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول از نظر اجتماعی چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی دارد. هدف این پژوهش بررسی مقایسه‌ای نگرش‌های اجتماعی نسل چهارم با نسل اول

انقلاب اسلامی (نمونه آماری: دانشجویان دانشگاه‌های استان تهران) انجام شده است. نوع پژوهش کاربردی و روش آن پیمایشی با بهره‌گیری از منابع اسنادی و پرسشنامه می‌باشد. بر این اساس، دو شاخص در حوزه اجتماعی به عنوان فرضیه‌های پژوهش مطرح گردید. در حوزه اجتماعی دو شاخص «وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی» و «نشاط اجتماعی» تعیین و انتخاب گردید. نتایج و یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد شاخص اجتماعی «دسترسی به وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی» نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول تفاوت داشته و شاخص «شادی و نشاط اجتماعی» نسل چهارم و نسل اول شباهت دارد.

واژگان کلیدی: انقلاب اسلامی، نسل چهارم، نشاط اجتماعی، شکاف نسلی.

۱- استادیار گروه معارف دانشکده پزشکی آجا، تهران. yahoo.com@Khoshtinat2001

۲- استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.

۳- استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران.

Comparative Studing social Attitudes of the Fourth Generation to the First Generation of Islamic Revolution of Iran (Case Study: Students From Tehran State's Universities).

Abstract:

Today, one of the important issues of developing societies, including Iran, is the category of generational relations. This research compared the attitudes and social values of the fourth generation with the first generation of the Islamic Revolution of Iran (case study: university students of Tehran province). Therefore, the question is what are the differences and similarities between the attitudes and values of the fourth generation of the Islamic Revolution and the first generation from a social point of view. The aim of this research is to compare the social attitudes of the fourth generation with the first generation of the Islamic Revolution (statistical sample: university students of Tehran province). The type of applied research and its method is a survey using documentary sources and a questionnaire. Based on this, two indicators in the social field were proposed as research hypotheses. In the social field, two indicators "mass communication tools and virtual space" and "social vitality" were determined and selected. The results and findings of the research show that the social index of access to social media and virtual space of the fourth generation of the Islamic Revolution is different from the first generation, and the social happiness index of the fourth generation is similar to the first generation.

Key words :Islamic Revolution, Fourth generation, social exhilaration, Generative gap.

مقدمه:

بقای هر جامعه در طول زمان مشروط به انتقال قاعده‌مند و بدون انقطاع نهادها و ارزش‌ها از نسلی به نسل دیگر است. در واقع، تداوم هر جامعه‌ای در گرو انتقال فرهنگی است. البته تداوم به معنای تغییرناپذیری نیست. در تمام جوامع، تداوم در تغییر و با تغییر تضمین می‌شود. به تعبیر باتامور، استمرار یک جامعه به وسیله فرایند جامعه‌پذیری که سنت نسل‌های پیشین را به نسل‌های جدید انتقال می‌دهد، تامین می‌شود، لیکن جامعه‌پذیری هرگز کامل نیست، یعنی نسل‌های جدید هرگز زندگی اجتماعی پیشینیان خود را دقیقاً تکرار نمی‌کنند، بلکه این تکرار همواره با انتقاد و رد برخی از جنبه‌های سنتی و یا نوآوری همراه است (باتامور، ۱۳۷۰: ۳۲). بنابراین یکی از موضوع‌های مهم جوامع امروزی، مقوله «تفاوت»، «گسست» و یا «شکاف» نسلی است.

مقوله «مناسبات نسلی» را می‌توان یکی از ابعاد امنیت اجتماعی برشمرد. در جامعه‌شناسی امنیت، امنیت اجتماعی یکی از ابعاد مقوله کلان امنیت ملی بوده که فقدان آن تهدیدی برای امنیت ملی به شمار می‌رود. انسجام و وفاق اجتماعی، حاصل نوعی اجماع‌نظر و فهم مشترک نسبت به باورها، ارزش‌ها و هنجارهای اساسی در جامعه می‌باشد. سست شدن این عامل، موجب تشدید تضادها، ناکارآمدی قواعد اجتماعی و بروز خشونت می‌شود و بنیان‌های امنیت را مختل کرده و احساس نیاز به برقراری نظم سیاسی را افزایش می‌دهد. لذا وجود تفاوت/گسست/شکاف‌های نسلی می‌تواند به صورت بالقوه تهدیدی برای امنیت ملی محسوب شده و آن را به مخاطره اندازد. بنابراین، ضرورت شناخت عناصر فرهنگی، یعنی ارزش‌ها، باورها و تمایلات رفتاری در میان گروه‌های مختلف سنی اهمیت فراوان داشته و سودمند است.

همچنین دستیابی به انسجام اجتماعی به عنوان یکی از اهداف سند چشم‌انداز ایران در افق ۱۴۰۴ شمسی، موضوع بررسی شکاف‌های اجتماعی و خصوصاً نسلی را از اهمیت خاصی برخوردار ساخته است، چرا که اولاً، درجه انسجام اجتماعی را شاخص قوت یا ضعف یک دولت می‌دانند. دولت‌های قوی صرف‌نظر از میزان منابع قدرتی که در اختیار دارند، دولت‌هایی هستند که درجه انسجام

آنها بالاست. انسجام، امکان اجماع‌سازی را افزایش می‌دهد و همین امر درجه مشروعیت و توان مدیریت را بالا می‌برد و ثانیاً، تعدد و تراکم شکاف‌های اجتماعی در ایران، امکان و استعداد انسجام اجتماعی و برقراری آن را ضعیف می‌کند (مرسلی و نظری، ۱۳۹۵: ۲).

اکنون با گذشت بیش از چهار دهه از ابتدای انقلاب، شاهدیم که نسل چهارم که در سال‌های نوجوانی و جوانی هستند دارای خواست‌ها، مطالبات و نیازهای متنوع و متفاوتی هستند که با رویکرد نسل گذشته، متفاوت و بعضاً متضاد است. از سوی دیگر، در سال‌های اخیر و همراه با دگرگونی‌های صورت‌گرفته در نوع تهدیدهای امنیتی و نیز تحولات اجتماعی صورت‌گرفته در داخل کشور، دشمنان انقلاب اسلامی کوشیده‌اند با القاء ارزش‌های مدنظر خود به نسل جوان جامعه، زمینه‌های بیگانه ساختن نسل جدید و فاقد تجارب نسل انقلاب را با اصول، ارزش‌ها و آرمان‌های انقلاب اسلامی فراهم سازند. در حال حاضر، پیدایش مسأله «ناتوی فرهنگی»، «تهدیدات نرم»، «جنگ نرم» و «جنگ شناختی» و نگرانی‌هایی که در این خصوص به وجود آمده، حکایت از تلاش حساب‌شده بیگانگان برای تأثیرگذاری بر نسل جوان و از بین بردن وفاق و همبستگی اجتماعی دارد.

بنابراین مسئله اصلی پژوهش این است که آیا نسل چهارم دارای نگرش‌های اجتماعی همسو با نسل اول انقلاب اسلامی می‌باشد و یا در مسیری متفاوت از نسل اول انقلاب اسلامی حرکت می‌نماید. با توصیفات فوق، سوال اصلی این پژوهش این است که: نگرش‌های اجتماعی نسل چهارم انقلاب اسلامی (در حوزه وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی و نشاط اجتماعی) با نسل اول چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی دارد؟

هدف تحقیق: هدف کلی پژوهش بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های نگرشی بین نسل چهارم با نسل اول انقلاب اسلامی (نمونه آماری: دانشجویان دانشگاه‌های استان تهران) می‌باشد و هدف جزئی، بررسی تفاوت‌ها و شباهت‌های نگرش‌های نسل چهارم با نسل اول انقلاب اسلامی از نظر اجتماعی (با در نظر گرفتن شاخص‌های وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی و نشاط اجتماعی) است.

مبانی نظری

کلیدواژه‌های پژوهش

۱-نگرش: نگرش برگرفته از واژه انگلیسی اتیتیود است که در برگردان آن به فارسی، در قالب کلمات متفاوتی همچون «طرز فکر»، «نگرش»، «اعتقاد»، «شیوه تلقی»، ... کاربرد داشته است. امروزه در تعریف «نگرش» چنین گفته می‌شود: نگرش که از طریق آموزش‌های اجتماعی تحقق می‌یابد، ترکیبی از باورها، گرایش‌ها یا احساسات مساعد و نامساعدی است که به آمادگی و تمایل فرد برای نشان دادن واکنش به شیوه‌ای نسبتاً ثابت به اشیاء اشخاص و رویدادهای خاص اطلاق می‌شود. این تعریف دارای سه عنصر است که عبارتند از: ۱- باورها (عنصر شناختی) شامل اعتقادات و باورهای شخصی درباره شخص، شیء یا اندیشه است؛ ۲- گرایش‌ها (عنصر عاطفی یا ارزشی) شامل احساسات و شورها، به ویژه ارزش‌گذاری مثبت یا منفی فرد نسبت به موضوع نگرش است و معمولاً به صورت خوشایند و ناخوشایند ظاهر می‌شود؛ ۳- عمل‌ها (عنصر تمایل به عمل) به آمادگی برای پاسخ‌گویی به شیوه‌های خاص گفته می‌شود (موسوی نسب، ۱۳۸۱: ۹۲). در این پژوهش، تعریف سه عنصری نگرش مورد توجه قرار گرفته و عنصر شناختی و عاطفی نگرش بیشتر از عنصر عمل، مورد توجه است.

۲- نسل: موضوع نسل‌ها، تفاوت‌ها و یا اشتراک‌ها از دغدغه‌های همیشگی بشر بوده است. با این حال، تفاوت بین ارزش‌های والدین و ارزش‌های فرزندان به طور برجسته‌ای در دهه ۲۰ و انتهای دهه ۳۰ میلادی در اوج خود بود. مساله بودن و مهم بودن مبحث در آن دوره زمانی مربوط به تفاوت نسل‌ها را با کلی‌گویی و اطلاعات ناکافی در تحقیقات خود کلیشه‌بندی کرده‌اند (یوسفی، ۱۳۸۳: ۳۰). از آغاز قرن بیستم و به ویژه از اواسط آن و دوره پس از جنگ جهانی دوم، وضع دگرگون گردید و در پی نوسازی جهانی و تغییرات سریع و تجربه حوادث بزرگ تاریخی، شکاف وسیع و عمیقی بین اجتماع سنتی دیروز و جامعه مدرن امروز به وجود آمد (توکل و قاضی نژاد، ۱۳۸۵: ۹۶).

علمای علوم اجتماعی معانی متعددی از نسل ارایه کرده و وفاق کافی در مورد معنای نسل وجود ندارد. کارل

مانهایم افرادی را که درون نسل‌ها موجودند و دارای دیدگاه مشترک، بر اساس تجربیات مشترک هستند از افرادی که این وضعیت را ندارند، متمایز کرده و از آنها به عنوان واحدهای نسلی یاد می‌کند (آزاد ارمکی و غفاری، ۱۳۸۳: ۲۸). دایتی بر اهمیت تجربیات به صورت متعارف بخش‌بندی شده، به عنوان عناصر ذهنی، فکری و اثرشان بر دوره جوانی یا سال‌های شکل‌گیری تأکید می‌کند. بر حسب این تعریف، نسل به عنوان واقعیتی است که در غالب واحدهای نسلی ظاهر می‌شود (چیت‌ساز قمی، ۱۳۸۶: ۹۰). بالس معتقد است نسل عبارت است از مجموعه‌ای از انسان‌ها که در ایزه‌های نسلی با یکدیگر سهیم شده‌اند. بالس ایزه‌های نسلی را زیرمجموعه ایزه‌های فرهنگی می‌داند و ایزه‌های نسلی را پدیده‌هایی می‌داند که برای ایجاد حس هویت نسلی بکار می‌روند (چیت‌ساز قمی، ۱۳۸۶: ۹۱). کرتزل نسل را به چهار مقوله تقسیم بندی کرده است: اول، نسل همچون یک اصل و پایه نسب خویشاوندی؛ دوم، نسل همچون افراد گروه هم دوره؛ سوم، نسل همچون مرحله زندگی؛ چهارم، نسل هم‌چون دوره تاریخی. از نظر او «نسب خویشاوندی» به معنای نسل را انسان‌شناسان اجتماعی بیشتر از دیگر دانشمندان علوم اجتماعی به کار برده‌اند (یوسفی، ۱۳۸۳: ۲۴).

با مبنا قرار دادن انقلاب اسلامی، می‌توان درحال حاضر چهار نسل را از یکدیگر تفکیک کرد: ۱. نسلی که فرایند جامعه‌پذیری آنان به سال‌های دهه‌های سی و چهل باز می‌گردد و تجارب مشترکی چون کودتای ۲۸ مرداد، دولت ملی مصدق، قیام ۱۵ خرداد و ... را پشت سر گذاشته‌اند. ۲. نسلی که فرایند جامعه‌پذیری آنان به دهه پنجاه باز می‌گردد و تجربه انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی از مهم‌ترین تجارب تاریخی این نسل محسوب می‌شود. ۳. نسلی که فرایند جامعه‌پذیری آنان به سال‌های بعد از انقلاب باز می‌گردد و تجارب مشترک خاص خود را دارد. ۴. نسلی که هیچ تجربه‌ای از رویدادهای بالا را نداشته و متولدین سال‌های ۷۰ شمسی به بعد را شامل می‌شوند. اگر به تبعیت از «بالس» در مقاله ذهنیت نسلی، فاصله بین والدین و فرزندان را مجال بروز و ظهور یک نسل بدانیم، با اندکی تسامح متولدین دو دهه، یک نسل را تشکیل می‌دهند.

در واقع مبنای تفکیک این نسل‌ها، هر ۲۰ سال در نظر گرفته شده است. بر این اساس، اگر نسل چهارم انقلاب را متولدین دهه هفتاد و هشتاد شمسی در نظر بگیریم، به همین ترتیب، نسل‌های دو دهه قبل نسل سوم، چهار دهه قبل نسل دوم و شش دهه قبل نسل اول انقلاب - که در واقع بوجود آورنده انقلاب اسلامی نیز بوده‌اند - محسوب می‌شوند. بنابراین می‌توان نسل‌های کنونی کشور را به شکل زیر نشان داد:

جدول ۱- تفکیک نسل‌ها از یکدیگر

متولدین دهه	نسل	نسل انقلاب
۱۳۱۰ - ۱۳۲۹ و کمتر (دهه ده و بیست شمسی)	نسل اول	بنیانگذاران
۱۳۳۰ - ۱۳۴۹ (دهه سی و چهل شمسی)	نسل دوم	نسل انقلاب و جنگ
۱۳۵۰ - ۱۳۶۹ (دهه پنجاه و شصت شمسی)	نسل سوم	نسل سوم انقلاب
۱۳۷۰ - ۱۳۸۹ (دهه هفتاد و هشتاد شمسی)	نسل چهارم	نسل چهارم انقلاب

در این پژوهش دو نسل مورد بررسی قرار گرفته‌اند:

جدول ۲- نسل‌های مورد بررسی در این تحقیق

دهه نسلی	دوره نسلی	فرایند جامعه‌پذیری	تجارب نسلی
نسل دهه ده و بیست شمسی	نسل میانسال و بالاتر	دوران حاکمیت طاغوت و دوران انقلاب اسلامی	کودتای ۲۸ مرداد، قیام ۱۵ خرداد سال ۴۲، وقوع انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی هشت ساله
نسل دهه هفتاد و هشتاد شمسی	نسل نوجوان و جوان	دوران انقلاب اسلامی	جهانی‌شدن، تحریم‌های اقتصادی، اقتصاد مقاومتی، مساله هسته‌ای، سبک زندگی متفاوت، ظهور فضای مجازی

ندارد. انقلاب و جنگ حکم تاریخ برای او دارد؛ ۴. این نسل در دهه ۹۰ نقش‌آفرینی در عرصه عمل اجتماعی را شروع خواهد کرد (چیت‌ساز قمی، ۱۳۸۶: ۹۷).

۳- وسایل ارتباط جمعی و فضاهای مجازی: از اوایل قرن بیستم رشد و گسترش تدریجی رسانه‌های جمعی و وسایل ارتباطی تأثیرات مثبت و منفی فراوانی در زندگی بشر داشته است. از همه مهم‌تر، اینکه در عصر کنونی با ظهور اینترنت و فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات، فضای ارتباطات و اثرگذاری آنها بسیار افزایش یافته است. به طوری که ما هم اکنون تحت تأثیر این رسانه‌های نوین هستیم، به عبارتی مخاطبان جهانی رسانه‌ها و نسل‌های کنونی در معرض انتشار و نمایش پیام‌های متنوع رسانه‌ای قرار دارند و پیام‌هایی دریافت می‌کنند که می‌تواند سنت‌ها و الگوهای فرهنگی، اجتماعی و نسلی جوامع و همچنین روابط نسلی آنها را دستخوش چالش و دگرگونی کند. وسایل ارتباطی زمینه تغییرات آنی و موقتی در وقایع و دگرگونی‌های اجتماعی را فراهم می‌آورد که دامنه آن اخبار، عقاید، هوا و هوس‌ها

در واقع انتخاب دو نسل بالا به این دلیل است که مشخص شود آیا نسل کنونی انقلاب اسلامی که نسل چهارم محسوب می‌شود، دارای همان نگرش‌های نسل بوجود آورنده انقلاب اسلامی هست یا خیر با آن تفاوت دارد.

نسل اول: نسلی که فرایند جامعه‌پذیری آنان به دهه ده و بیست شمسی باز می‌گردد و تجربه کودتای ۲۸ مرداد، قیام ۱۵ خرداد سال ۴۲، وقوع انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی هشت ساله از مهم‌ترین تجارب تاریخی این نسل محسوب می‌شود.

نسل چهارم: نسلی که فرایند جامعه‌پذیری آنها به سال‌های بعد از انقلاب اسلامی باز می‌گردد و تجارب مشترک خاص خود را دارا می‌باشد و هیچ تجربه و خاطره‌ای از وقایع بالا ندارد و در حقیقت رویدادهای ذکر شده بخشی از تاریخ معاصر برای آنان محسوب می‌شود. بنابراین، ویژگی‌های نسل چهارم عبارت است از: ۱. از دوران ستم‌شاهی و دوران طاغوت هیچ نمی‌داند و این دوران برای او حکم تاریخ دارد؛ ۲. از مبارزات ملت ایران برای آزادی و تحقق جمهوری اسلامی ایران درکی ندارد؛ ۳. از جنگ تحمیلی علیه ملت ایران هیچ درکی

متضاد و مغایر با فرهنگ غالب دارند، به طوری که به جرأت می‌توان گفت که نسل فعلی بیشتر برداشت‌های فکری و ظاهری خود را از رسانه‌ها می‌گیرد. البته نباید به رسانه‌ها با دید منفی نگاه کرد و نباید کارکردهای مثبت آنها را در عرصه آموزش و اطلاع رسانی و ترویج دانش‌های نوین و نقش آنها را در توسعه‌ی جوامع نادیده گرفت.

۴- نشاط اجتماعی: نشاط در فرایند رابطه فرد با جامعه و گروه تحقق پیدا می‌کند، در غیر این صورت، از نگاه ناظر بیرونی، نشاط چیزی جز مجموعه‌ای از کیفیات روحی و هیجان‌طرب‌انگیز فردی نخواهد بود. اگر این کیفیت فرح‌بخش واجد معانی اجتماعی و اهداف جمعی نباشند، تعریفی جز حالات ناهنجار روحی جنون‌آمیز نخواهند داشت. بنابراین، نشاط اجتماعی همان سطح برخورداری از مواهب زندگی عمومی همراه با اقناع ذهنی و اجماع عینی است، یعنی باید تعریف فردی و بیرونی از نشاط با هم مقارن باشند. در واقع، نشاط از منظر اجتماعی، عضوی از خانواده و چهارچوب مفهومی کیفیات زندگی، رضامندی اجتماعی، امنیت اجتماعی، سلامت اجتماعی، رفتارهای جمعی و فراغت است (شریف‌زاده و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۶۰).

نشاط اجتماعی مسأله‌ای است که هم مورد توجه علم روانشناسی است و هم علم جامعه‌شناسی. بنابراین با تنوع وسیعی از نظریه‌های مطرح در این زمینه روبرو هستیم. زیمل از اولین جامعه‌شناسانی است که به مسأله شادی و نشاط توجه داشته است. زیمل شادی را یک حالت کلی ذهن می‌داند که به توصیف شخصیت عاطفی انسان می‌پردازد. زیمل شادی را انعکاس حرکت مستمر زندگی توصیف می‌کند که در ورطه زندگی می‌افتد. یا لو، نشاط اجتماعی را یک وضعیت روانی مثبت توأم با خشنودی و رضایت‌مندی توصیف می‌کند. به عبارتی، شادی را می‌توان رضایت‌مندی اجتماعی، روانی و جسمانی یا رضایت‌مندی از جریان زندگی تعریف کرد. در اندیشه گیدنز، اعتماد همراه با احتیاط نسبت به نظام‌های انتزاعی، اعتماد و سپردن امور زندگی به دست نظام‌های تخصصی، دگرذیسی صمیمیت و شکل‌گیری رابطه ناب از جمله مهم‌ترین عوامل تأمین‌کننده نشاط و

و مدها را در بر می‌گیرد. تغییرات هنجارها و ارزش‌های اجتماعی به سرعت در رسانه‌های گروهی بازتاب می‌یابد و ممکن است مردم آنها را به آسانی بپذیرند. گسترش سریع گرایش‌های جدید در فرهنگ جوانان بیشتر به رسانه‌هایی مانند تلویزیون، رادیو، مجلات ویژه جوانان و سینما بستگی دارد (منصورنژاد، ۱۳۸۲: ۳۳۶).

در گذشته هویت افراد و روابطشان با دیگران وابسته به فضای مادی‌ای بود که در آن زندگی می‌کردند و مکان عنصری تعیین‌کننده بود، اما در حال حاضر به واسطه ظهور تکنولوژی‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی، محدودیت‌های زمان و مکان از بین رفته و فرد دیگر به مکان محلی و بومی خود وابسته نیست، بلکه می‌تواند مرزهای جغرافیایی را طی کند و با جهان بزرگتری در ارتباط باشد. تکنولوژی‌های جدید بر زندگی جوانان نیز بی‌تأثیر نبوده‌اند. تنوع‌طلبی و نوجویی از ویژگی‌های نسل جوان است که جوانان را به مصرف‌کننده عمده این تکنولوژی‌ها و محصولات تبدیل می‌کند. در سال‌های اخیر شاهد تغییر شکل گذران اوقات فراغت جوانان، خانگی شدن آن و بوجود آمدن نوع جدیدی از خلوت در بین جوانان هستیم. در این بین چت‌روم‌ها، شبکه‌های مجازی (مانند واتس‌آپ، تلگرام، اینستاگرام و...) در میان جوانان از محبوبیت زیادی برخوردارند. این شبکه‌ها می‌تواند تأثیرات هویتی مانند ایجاد هویت مجازی، هویت کاذب و هویت آبی بر روی جوانان داشته باشد. در عین حال می‌تواند موجب تسهیل ارتباط با همسالان خصوصاً جنس مخالف شود. این ارتباط می‌تواند نقش مهمی در هویت، نگرش‌ها و ارزش‌های جوانان داشته باشد.

در اثر مسأله فراملی شدن رسانه‌ها و دسترسی به فرهنگ‌های مختلف محلی و جهانی از طریق رسانه‌ها و به‌ویژه اطلاع از جدیدترین الگوها و شیوه‌های رفتاری و ظاهر و ترویج گسترده‌ی نمادهای فرهنگی بیگانه (به ویژه فرهنگ غربی) فرهنگ و ارزش‌های سنتی جوامعی مانند ایران دچار دگرگونی‌های فراوانی شده است که نمود آن در جامعه و خانواده قابل مشاهده است. رسانه‌ها با وابسته کردن نسل جدید از نظر اطلاعات و دانش و سرگرمی، سعی در دیکته کردن ارزش‌ها و هنجارهای

شادمانی هستند (هزار جریبی، ۱۳۹۳: ۱۵).

وینهون (۱۹۹۳) مطرح می‌سازد که شادی، فعالیت فرد را برمی‌انگیزد و روابط اجتماعی و سیاسی را تسهیل می‌نماید. همچنین سبب می‌شود نگرش افراد به محیط پیرامون مثبت شده، در تعارضات اجتماعی زودتر به توافق برسند (گلایی و اخشی، ۱۳۹۴: ۱۴۲). در تعریف دیگری، شادی و نشاط اجتماعی یک وضعیت روانی مثبت که توأم با خشنودی و رضایت‌مندی است. به عبارتی، شادی را می‌توان رضایت‌مندی اجتماعی، روانی و جسمانی یا رضایت‌مندی از جریان زندگی تعریف کرد (ربانی و همکاران، ۱۳۸۶: ۵۲).

به نظر برخی جامعه‌شناسان ارتباط مستقیمی بین اعتقادات دینی افراد و شادی و نشاط اجتماعی دارد. از نظر آرگایل، اعتقادات دینی یکی از عوامل موثر بر شادی و نشاط اجتماعی است. به نظر او، افراد متدین نسبت به افراد غیرمتدین، شادی و رضایت بیشتری از زندگی دارند. در راستای همین نظریه، نتایج تحقیق حکایت از رابطه مثبت و معناداری بین دینداری و نشاط اجتماعی دارد. دورکیم هم در تبیین شادی و نشاط اجتماعی به جشن‌های دسته‌جمعی توجه می‌کند. جشن‌های جمعی بر خلاف مناسک دینی که از تقدس برخوردارند و کمتر تغییرپذیرند، آسان‌تر با شرایط، مقتضیات و زندگی بشری سازگار می‌شوند. از سوی دیگر، جشن‌های دسته‌جمعی ضمن اینکه به کنش جمعی می‌انجامد، شادابی، کاهش تنش‌های عاطفی، رفع تیرگی‌های روابط بین افراد و کاهش کشمکش‌های اجتماعی را به همراه دارد (شریف‌زاده و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۷۷).

مقوله شادی و نشاط در متون دینی اسلام مطرح شده، به این معنا که هم قرآن کریم و هم روایات معصومان به اهمیت آن تذکر داده‌اند. وقتی در قرآن می‌خوانیم: «فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ» (آل عمران/ ۱۷۰) و یا اینکه «قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ» (یونس/ ۵۸). به این نتیجه می‌رسیم که قرآن برای مقوله شادی و نشاط اهمیت فراوانی قائل است. از این نظر، مسلمانان مجاز و بلکه محق‌اند از این حالت نهاده شده در سرشت‌شان بهره‌مند شوند.

نگاهی گذرا به تعالیم دین اسلام نشان می‌دهد شادی و سرزندگی از آثار ایمان دینی است، چرا که این دین مبین در زمینه‌های پیدایش شادی سفارش کرده و نشانه‌های آن راستوده است.

نشاط و شور چیزی است که در افعال انسان دارای سلامت روان، ظاهر می‌شود. انسانی که دارای طمأنینه و آرامش باشد مصداق بارز انسان با نشاط است. مردم جامعه هر زمانی که از امنیت و آرامش روحی و روانی برخوردار باشند، می‌توان گفت که مردمانی با نشاط هستند و این نشاط و سرور قلبی است که زندگی انسان را متعادل می‌کند. امام خمینی (ره) شخصیتی بودند که سرشار از نشاط و سلامت روحی بوده و این روحیه سرشار از عشق الهی، در برهه حساس تاریخی کشورمان، به ملت ایران تزریق می‌شده، تا پابرجا و استوار بمانند (علوی، ۱۳۹۰: ۱۰۰).

امروزه شادی و نشاط بیشتر از هر زمان دیگر ضرورت دارد و آنچه مسلم می‌نماید این است که اگر جامعه‌ای می‌خواهد توسعه و پیشرفت کرده و به مقصد نهایی خود برسد، لازمه آن داشتن جامعه‌ای با نشاط و شاداب است و زمانی می‌توان به کمال نشاط اجتماعی رسید که تمامی آحاد مردم با نشاط و شاداب باشند. با جامعه شاداب و با نشاط می‌توان به اهداف مهم در حوزه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و... دست یافت و تصمیم‌گیران جامعه همواره می‌توانند از آن به عنوان یک فرصت بهینه استفاده نمایند.

انقلاب اسلامی از دو واژه «انقلاب» و «اسلام» ترکیب شده است. در اینجا اسلام «هدف» و انقلاب «وسیله» می‌باشد. در واقع مردم و رهبری انقلاب تلاش کردند که اسلام را به عنوان یک مکتب اجتماعی و سیاسی مجدداً احیا نمایند (حشمت‌زاده، ۱۳۷۸: ۳۳). بدون شک، انقلاب اسلامی یک دگرگونی «اجتماعی-سیاسی» ریشه‌دار و اساسی بود که با جایگزینی نظام سیاسی نوین و انتقال ناگهانی قدرت همراه شد. با این نگاه، انقلاب اسلامی دگرگونی بنیادی در ساختار کلی جامعه و نظام سیاسی آن بر اساس، «جهان بینی»، «موازن و ارزش‌های اسلامی»، «نظام امامت»، «آگاهی و ایمان

کشور می‌شدم. رایانه‌ها و فضای مجازی و سایبری که الان در اختیار شماست اگر بتوانید اینها را یاد بگیرید، می‌توانید یک کلمه حرف درست خودتان را به هزاران مستمعی که شما را نمی‌شناسند، برسانید. این فرصت فوق‌العاده‌ای است، مبادا این فرصت را ضایع کنید» (مقام معظم رهبری، ۹۱/۷/۲۰). ایشان معتقدند در دنیای مجازی، بازاری از شبهات وجود دارد و لازم است با آن مواجه شد جهاد لازم دارد، چنانکه می‌فرمایند: «بازار شبهات رواج دارد. هم فضای مجازی کمک می‌کند و هم انگیزه سیاسی برای ترویج آن وجود دارد. اینها مواجهه لازم دارد. برای جهاد لازم نیست فقط شمشیر برداریم. این بزرگترین جهاد است. برای این جهاد خود را آماده کنید» (مقام معظم رهبری، ۹۵/۲/۲۵). لذا ایشان با اظهار تأسف از ناآشنایی برخی مبلغان دینی با ابزارهای جدید رایانه‌ای و همچنین عدم درک درست از اهمیت مسئله فضای مجازی در برخی مسئولان، افزودند: «فضای مجازی، به صورت توأمان دارای منافع و مضرات بی‌شماری است که باید با استفاده از فرصت‌های آن، مفاهیم اسلامی را در سطح گسترده ترویج کرد و در همین خصوص، شورای عالی فضای مجازی با هدف تمرکز در فکر، تصمیم و اقدام تشکیل شد.» (مقام معظم رهبری، ۹۵/۶/۱۶)

بر همین اساس معظم له معتقدند امروزه انگیزه دشمنان از طرق نفوذ فرهنگی با استفاده از فضای مجازی بیشتر از قبل شده است، چنانکه می‌فرمایند: «امروز بعد از ۳۷ سال، ۳۸ سال از پیروزی انقلاب، انگیزه‌ی دشمنان برای نفوذ در حصار فرهنگی از روز اول بیشتر است، نه اینکه کم نشده، قطعاً زیاد شده، روش‌ها را هم که شما می‌بینید. این شیوه‌های فضای مجازی و تبلیغات گوناگون و ماهواره و امثال اینها، [یعنی] انگیزه‌ها بیشتر شده. آماج این حرکت هم درست همان چیزی است که مایه و هسته‌ی اصلی ایجاد نظام اسلامی شد یعنی ایمان دینی، آماج این است» (مقام معظم رهبری، ۹۵/۵/۳۱). ایشان با اشاره به تأثیر فضای مجازی بر افزایش شبهات دینی و وجود انگیزه‌های سیاسی برای تزریق افکار منحرف و غلط در ذهن جوانان تأکید دارند: «این میدان، میدان واقعی جنگ است و روحانیون و طلاب باید مسلح

مردم»، «حرکت و پیشگامی متقیان» و «قیام قهرآمیز توده‌های مردم» استوار است (عمید زنجانی، ۱۳۸۱: ۲۱).

از آنجا که وقوع انقلاب اسلامی با نظریه‌ها و دیدگاه‌های نظریه‌پردازان غربی قابل انطباق نبوده و نمی‌تواند توسط آن نظریه‌ها مورد ارزیابی و سنجش قرار بگیرد، به منظور ارزیابی دقیق و منطبق با واقعیت انقلاب اسلامی و عارضه‌های آن بایستی به سراغ نظریه‌پردازان داخلی رفت. در این میان دیدگاه‌های امام خمینی (ره) به عنوان معمار انقلاب اسلامی و نیز حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌تواند معیار خوبی برای این پژوهش باشد.

وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی: حضرت امام خمینی (ره) ماهیت وسایل ارتباط جمعی و رسانه‌های گروهی را در گذشته ناصواب و ابزار تخدیر ملتها می‌دانسته‌اند چنانکه می‌فرمایند: «رادیو و تلویزیون و مطبوعات و سینماها و تئاترها از ابزارهای موثر تباهی و تخدیر ملتها خصوصاً نسل جوان بوده است. در این صد سال اخیر به ویژه نیمه دوم آن، چه نقشه‌های بزرگی از این ابزار، چه در تبلیغ ضد اسلام و ضد روحانیت خدمت‌گزار و چه در تبلیغ استعمارگران غرب و شرق و از آنها برای درست کردن بازار کالاها، خصوصاً تجملی و تزئینی از هر قماش، از تقلید در ساختمان‌ها و تزیینات و تجملات آنها و تقلید در اجناس نوشیدنی و پوشیدنی و در فرم آنها استفاده کردند، به طوری که افتخار بزرگ فرنگی‌مآب بودن در تمام شئون زندگی از رفتار و گفتار و پوشش و فرم آن به ویژه در خانم‌های مرفه و نیمه‌مرفه بود» (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۸: ۶۵). به همین منظور و برای مقابله با چنین سوء استفاده‌ای از وسایل ارتباط جمعی به نهادهای حاکمیتی توصیه می‌فرمایند: «که نگذارند این دستگاه‌های خبری و مطبوعات و مجله‌ها از اسلام و مصالح کشور منحرف شوند» (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۸: ۶۶).

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) اهمیت زیادی برای فضاهای مجازی قابل هستند چنانکه می‌فرمایند: «اگر من امروز رهبر انقلاب نبودم، رییس فضای مجازی

مؤمن این طوری است. لبخند و شادی مؤمن در چهره اوست. اصلاً چهره‌ها باید شاد باشد. اگر با چهره خودتان می‌توانید به جامعه شادی بدهید، باید این کار را بکنید. شادی لازم است و باید آن را برای مردم تأمین کرد؛ منتها این کار برنامه‌ریزی می‌خواهد» (مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ۸۳/۹/۱۱).

البته در دیدگاه ایشان، «جوان ایرانی خوشبختانه جوان پرانگیزه و پرشوری است، درست نقطه مقابل آن چیزی است که بعضی از مراکز مغرض آماری و غالباً با منشأ خارجی یا اساساً خارجی اعلام می‌کنند. آنها می‌گویند جوان ایرانی افسرده است، یک طبقه‌بندی هم می‌کنند و می‌گویند جوان ایرانی در فلان درجه از افسردگی - یک درجه خیلی بالایی - قرار دارد. این یک دروغ محض و خباثت‌آمیزی است که دارد امروز انجام می‌گیرد و بهانه یک سلسله کارهای خلاف دیگر است، جوان ایرانی افسرده است، پس بایستی برایش محیط نشاط درست کنیم؛ چه جوری؟ با کنسرت موسیقی، با جلسات و اردوهای مختلط جنسی و آزادی‌هایی از این قبیل. این دنباله آن حرف است. نخیر، بعکس، جوان ایرانی امروز جزو بانشاط‌ترین و فعال‌ترین و سرزنده‌ترین جوان‌ها است» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۹۴/۴/۲۰). در نگاه ایشان «نکته دیگر در وصیت‌نامه امام بزرگوار هشدار به جوان‌هاست در مقابل توطئه‌هایی که هدف و آماج آن فقط جوان‌ها هستند. جوان یک کشور اگر بخواند مثل موتور پیش‌برنده‌ای آن ملت را پیش ببرد، احتیاج دارد به اینکه سر حال، بانشاط، تندرست، قوی و دل‌بسته‌ی به کار و پیشرفت باشد» (مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ۸۷/۰۳/۱۴).

و آماده، وارد عرصه مقابله با شبهات و تفکرات غلط و انحرافی شوند. ایشان، «اسلام ارتجاعی، متعصب، بدون فهم حقایق معنوی و دچار جمود در ظواهر» را، نمود واقعی تفکرات انحرافی دانسته و معتقدند: در لبه دیگر این قیچی، «اسلام التقاطی» و «اسلام آمریکایی» مشغول مقابله با «اسلام ناب» هستند (مقام معظم رهبری، ۹۵/۲/۲۵). ایشان ابزارهای جدید در فضای مجازی را ابزارهایی برای «مهندسی اطلاعات» و «تسلط غرب بر فرهنگ ملت‌ها» می‌دانند، چنانکه می‌فرمایند: «این ابزارها البته می‌توانند مفید باشند، اما باید سلطه دشمن را از آنها سلب و به گونه‌ای عمل کرد که فضای مجازی به وسیله‌ای برای نفوذ و سلطه فرهنگی دشمن تبدیل نشود» (مقام معظم رهبری، ۹۵/۳/۱۴).

نشاط اجتماعی: حضرت امام خمینی (ره) از نشاط به معنی نشاط روحی و تازگی آن معنی می‌کند و نفس فاقد نشاط را در انجام عبادات ناکام می‌شمارد. ایشان می‌فرمایند: «[انجام عبادت] وقتی باشد که نفس را به عبادت اقبال است و دارای نشاط و تازگی است و خستگی و فتور ندارد، زیرا که اگر نفس را در اوقات کسالت و خستگی و آوارا به عبادت کند، ممکن است آثار بدی به آن مترتب شود» (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۵: ۲۳). این نگرش حضرت امام (ره)، تقرب جستن به خداوند سبحان و اتصال به ملکوت از طریق نماز با روحیه نشاط و شادی در اصل به کارگیری درونی و خلاق است. یعنی فراهم آوردن موقعیت‌های خوشایند در درون است که انسان را برای پیوستن صادقانه به ملکوت اعلی کمک می‌کند. در مجموع حضرت امام (ره) از نشاط و شادابی تفسیر معنوی دست داده و آن را زمینه و مقدمه‌ای برای انجام عبادات بانگیزه می‌دانند.

از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی): «یکی از مقوله‌های بسیار مهم و یقیناً یکی از ضرورت‌های جامعه، لبخند است. لبخند یکی از نیازهای زندگی انسان است. زندگی بی‌شادی و بی‌لبخند، زندگی دوزخی است. زندگی بهشتی، زندگی با لبخند است. حضرت علی (ع) فرمود: المؤمن بشره فی وجهه و حزنه فی قلبه؛ اگر غصه‌ای دارید، باید در دلتان نگه دارید؛

شاخص‌ها	نظریه پرداز	مولفه	متغیر
رادیو و تلویزیون ابزار موثر تباهی و تخدیر ملت‌ها، ابزاری در دست استعمارگران برای اجرای نقشه‌های خود از جمله تبلیغ علیه اسلام، روحانیت و نیز تبلیغ فرهنگ غرب، تاکید ویژه‌ای به نهادهای حکومتی برای حفظ دستگاه‌های خبری و مطبوعات از خطر انحراف از اسلام و مصالح کشور	حضرت امام خمینی(ره)	وسایل ارتباط جمعی	اجتماعی
اهمیت زیاد و حساس فضای مجازی، فضای مجازی هم فرصت و هم تهدید، لزوم استفاده از فرصت‌های فضای مجازی، ارتقای انگیزه‌ی دشمنان برای نفوذ با استفاده از فضای مجازی، تأثیر فضای مجازی در افزایش شبهات دینی و تزریق افکار منحرف و غلط در ذهن جوانان، ابزارهای جدید فضای مجازی ابزارهایی برای «مهندسی اطلاعات» و «تسلط غرب بر فرهنگ ملت‌ها»	مقام معظم رهبری(مدظله‌العالی)	فضای مجازی	
نشاط برگرفته از متون دینی ما خصوصا قرآن کریم، تفسیر معنوی از نشاط و شادابی، نشاط زمینه و مقدمه‌ای برای انجام عبادات بانگیزه	امام خمینی(ره)	نشاط اجتماعی	
ضرورت وجود شادی و نشاط در جامعه، برخلاف تبلیغ برخی دستگاه‌های تبلیغاتی غرب که جوان ایرانی امروز جزو بانشاط‌ترین و فعال‌ترین و سرزنده‌ترین جوان‌هاست، توطئه‌های گوناگون دشمنان با ترویج فساد، فحشاء، مواد مخدر، باندهای هدایت‌شده، سعی می‌کنند نسل جوان کشور را منصرف کنند.(به اصطلاح تزریق شادی‌های کاذب در جامعه برای جوانان)	مقام معظم رهبری(مدظله‌العالی)	نشاط اجتماعی	

جدول ۳. متغیرها، مولفه‌ها و شاخص‌های پژوهش بر اساس نظریه‌های بیان شده

پیشینه پژوهش

تحصیلی، سازگاری و حتی اعتقادات و معنویت جوانان و دانشجویان را نشانه رفته‌اند تا زمینه تغییر رفتار و فروپاشی از درون را فراهم سازند. هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳)، در مقاله‌ای با عنوان «نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن(مطالعه‌ای در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی)»، مسئله نشاط اجتماعی را در بین دانشجویان دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی را مورد بررسی قرار داده‌اند. تحقیق به روش پژوهش پیمایش با حجم نمونه ۱۷۰ نفر و با ابزار پرسشنامه صورت گرفته است. نتایج تحقیق وجود رابطه معنی‌دار و مثبت میان متغیرهای دینداری (در بعد پیامدی)، امنیت هستی‌شناختی، اعتماد اجتماعی و گستره روابط خویشاوندی با متغیر نشاط اجتماعی را نشان می‌دهد. همچنین این تحقیق نشان می‌دهد که امید به آینده، ارضای نیازها، عدالت

قاینی‌نژاد (۱۳۹۶)، در مقاله «بررسی آسیب‌های فضای مجازی در بین جوانان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر زاهدان)» با استفاده از روش پیمایشی، به بررسی آسیب‌های فضای مجازی در ابعاد خانوادگی، تحصیلی، سازگاری، اعتقادی-عبادی و روانی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد استفاده از وسایل مؤثر در فضای مجازی در ابعاد خانوادگی، تحصیلی، سازگاری، اعتقادی-عبادی و روانی دانشجویان تأثیر منفی دارد، همچنین از این وسایل (اینترنت، بازی‌های رایانه‌ای، ماهواره و موبایل) بیشترین آسیب متعلق به موبایل و کمترین آسیب متعلق به بازی‌های رایانه‌ای است. براساس نتایج تحقیق، دشمنان قصد دارند بطور نهران به زیربناهایی سرزمین ما آسیب وارد کنند. آنها وضعیت

است. این خانواده در فرایند تغییر قرار دارد ولی همچنان دارای نظام حمایتی است و برخی از سنت‌ها را حفظ کرده است.

فروتن (۱۳۷۹)، طی پژوهشی در وزارت کشور به «بررسی تغییرات در روابط درونی خانواده با تاکید بر تحصیلات در طی سه نسل» پرداخته است. این پژوهش بخشی از یک طرح گسترده در شهر تهران به نام «بررسی تغییرات در روابط درونی خانواده در طی سه نسل» است که از زوایای مختلف (نقش تحصیلات، زن، شبکه خویشاوندی، اوقات فراغت و...) در بررسی تغییرات می‌باشد. در نمونه جامعه آماری تحقیق حاضر ابعاد خانواده تنزل پیدا کرده و در عین اینکه از بار مسئولیت خانواده در زمینه آموزش کاسته شده و به نهادهایی همچون آموزش و پرورش واگذار شده، ولی کارکرد عاطفی خانواده همچنان باقی است و چه بسا بیشتر نیز شده است.

توکلی (۱۳۷۸)، در رساله کارشناسی ارشد خود به «بررسی ویژگی‌های دو نسل در چارچوب نظام ارزشی» پرداخته و جامعه آماری آن را تمامی دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه منطقه ۵ تهران در سال ۷۷-۷۸ و نیز مادران آنان را تشکیل می‌دهد. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که شکاف نسلی میان مادران و دختران وجود ندارد و تنها تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود که قابل توجه و معنادار نیست. به عبارت دیگر، شواهد تجربی فرضیه شکاف نسلی را در میان جمعیت نمونه تحقیق تایید نمی‌کند.

شیخی (۱۳۷۷)، در پژوهش خود با عنوان «عوامل موثر در تغییرات ارزشی-فرهنگی و فاصله نسل‌ها» معتقدست تغییر در نظام ارزشی، شیوه‌های فتاری و زمینه‌های فرهنگی و در نتیجه ظهور فاصله بین نسل‌ها امروزه بیش از هر زمان دیگر در بسیاری از جوامع به چشم می‌خورد (شیخی، ۱۳۷۷: ۶۷).

جلیلی (۱۳۷۷)، در تحقیق خود با عنوان «شکاف نسل‌ها پیش و پس از انقلاب اسلامی» معتقد است که چیزی به نام شکاف نسل‌ها وجود ندارد. در بررسی تفاوت‌های ارزش تنها مقدار ناچیزی تغییر به چشم می‌خورد که با روندی ثابت و به طور یکسان هر دو نسل را تحت الشعاع قرار می‌دهد که این میزان نیز قابل اعتنا نیست.

اجتماعی، پایبندی به ارزش‌ها، مناسب بودن فضای اخلاق عمومی، همبستگی و احساس امنیت اجتماعی اوقات فراغت، اعتماد اجتماعی و ارتباطات اجتماعی بر نشاط اجتماعی تأثیری مستقیم و متغیرهای احساس محرومیت، انزوای اجتماعی، بی‌اعتمادی، احساس ناامنی به صورت معکوس بر نشاط اجتماعی تأثیرگذار بوده‌اند.

طرح ملی «ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان» (در سال‌های ۱۳۷۹ و ۱۳۸۲) که برای بررسی چهار دیدگاه مطرح‌شده توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انجام گرفته، ارزش‌ها و نگرش‌های دینی، ترجیحات سیاسی و احساس تعلق به جامعه، ارزش‌ها، هنجارها و مسایل اجتماعی افراد با یکدیگر مقایسه شده است. جز جنبه اعتقادی و باورها در سایر جنبه‌ها همچون پایبندی به مناسک دینی و رویکرد تساهلی نسبت به دین تفاوت‌های رو به افزایشی ملاحظه شد. همچنین غیر از رابطه دین و سیاست که تفاوت خیلی اندک ارزیابی شده، در زمینه احساس تعلق به جامعه و نگرش نسبت به حکومت تفاوت‌های دیده شده رو به افزایش است. در جنبه سوم، در هر دو پژوهش سال ۷۹ و ۸۳ کمترین اختلاف میان جوانان و بزرگسالان مربوط به نگرش آنها به مسایل اجتماعی (طلاق، بیکاری، اعتیاد، پارتی‌بازی و...) و بیشترین اختلاف در زمینه اعتماد اجتماعی و نگرش نسبت به ارزش‌های انسانی بوده است. به طور کلی می‌توان گفت در هر سه حوزه ارزش‌های دینی، سیاسی، و اجتماعی اختلاف زیادی بین جوانان و بزرگسالان دیده نمی‌شود، ولی برخی تفاوت‌های موجود رو به افزایش است.

خزاعی (۱۳۷۹)، در رساله کارشناسی ارشد خود در دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران به «بررسی تحولات اجتماعی و فرهنگی در طول سه نسل خانواده تهرانی (با تاکید بر مقایسه آداب و کارکردهای اجتماعی)» پرداخته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که خانواده در اجرای آداب و رسوم ازدواج توانسته کارکردهای خود را حفظ کرده و آنها را به نسل بعد منتقل کند. در نهایت، یافته‌های تحقیق خانواده تهرانی را خانواده‌ای در حال گذار از خانواده سنتی به مدرن می‌بیند که با نوع غربی خانواده هسته‌ای متفاوت

جدول ۴- پیشینه پژوهش

ردیف	محقق و سال انجام تحقیق	عنوان تحقیق	نتایج بدست آمده
۱	قابلی نژاد (۱۳۹۶)	بررسی آسیب‌های فضای مجازی در بین جوانان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر زاهدان)	استفاده از وسایل موبایل موثر در فضای مجازی در ابعاد خانوادگی، تحصیلی، سازگاری، اعتقادی - عبادی و روانی دانشجویان تاثیر منفی دارد
۲	هزارجوبی و مرادی (۱۳۹۳)	نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن (مطالعه‌ای در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی)	وجود رابطه معنی‌دار و مثبت میان متغیرهای دینداری (در بعد پیامدی)، امنیت هستی‌شناختی، اعتماد اجتماعی و گستره روابط هم‌نشاندگی با متغیر نشاط اجتماعی
۳	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال‌های (۱۳۷۹) و (۱۳۸۲)	طرح ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان	در هر سه حوزه ارزش‌های دینی، سیاسی، اجتماعی اختلاف زیادی بین جوانان و بزرگسالان دیده نمی‌شود، ولی برخی تفاوت‌های موجود رو به افزایش است
۴	غوزعی (۱۳۷۹)	بررسی تحولات اجتماعی و فرهنگی در طول سه نسل خانواده نهرانی (با تاکید بر مقایسه آداب و کارکردهای اجتماعی)	خانواده در اجرای آداب و رسوم ازدواج توانسته کارکردهای خود را حفظ کرده و آنها را به نسل بعد منتقل کند
۵	فروتین (۱۳۷۹)	بررسی تمییرات در روابط درونی خانواده با تاکید بر تحصیلات در طی سه نسل	تنزل ابعاد خانواده در زمینه آموزش و واگذاری آن به نهادهایی همچون آموزش و پرورش، و در عین حال ابقای کارکرد عاطفی خانواده
۶	توکلی (۱۳۷۸)	بررسی ویژگی‌های دو نسل در چارچوب نظام ارزشی	شکاف نسلی میان مادران و دختران وجود ندارد و تنها تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود که قابل توجه و معنادار نیست
۷	شیخی (۱۳۷۷)	عوامل موثر در تمییرات ارزشی فرهنگی و فاصله نسل‌ها	تمییر در نظام ارزشی، شیوه‌های فتاری و زمینه‌های فرهنگی و در نتیجه ظهور فاصله بین نسل‌ها
۸	جلیلی (۱۳۷۷)	شکاف نسل‌ها پیش و پس از انقلاب اسلامی	جزیی به نام شکاف نسل‌ها وجود ندارد

عمده تحقیقاتی که درباره شکاف یا تفاوت نسلی صورت گرفته‌اند، بیشتر انتقال و هم‌نوایی ارزش بین نسل‌ها را مطالعه نموده و مبحث تفاوت‌های ارزشی را از این رهگذر بررسی نموده‌اند. با نگاهی به پژوهش‌های انجام شده، اگرچه تفاوت‌هایی در نگرش‌های نسل چهارم با نسل اول

انقلاب اسلامی وجود دارد، اما برخلاف برخی پژوهش‌ها، این تفاوت‌های نگرشی در جامعه ایران به گونه‌ای نیست که آنها را در مقابل هم قرار دهد، بخصوص جامعه ما که از لحاظ ساختاری نسل‌های مختلف از طریق نهادهای مختلف همچون نظام خانواده به یکدیگر وابسته هستند

گروه نسل اول (یعنی اعضای هیئت علمی و اساتید دانشگاه‌ها) به صورت تصادفی توزیع و جمع‌آوری گردید. همچنین تعداد ۲۰۰ پرسشنامه بین نسل چهارم (که دانشجویان سال‌های اولیه مقطع کارشناسی و از رشته‌های مختلف بودند) توزیع و جمع‌آوری شد.

ابزار گردآوری داده‌ها: ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق به صورت اسنادی-پیمایشی بوده است. به لحاظ پیمایشی و میدانی بودن طرح، از پرسشنامه با سؤالات بسته بهره‌گیری شده و همچنین از روش اسنادی به عنوان فن تکمیلی استفاده شده است.

ابزار تجزیه و تحلیل: روش آماری مورد استفاده به صورت زوجی (یعنی تهیه پرسشنامه بین دو گروه مورد نظر) بوده و جمع‌آوری اطلاعات با کمک روش‌های آماری و شاخص‌هایی مانند میانگین، واریانس، انحراف معیار، آزمون مورد استفاده قرار گرفته است. ضمناً برای رسیدن به اهداف مورد نظر از نرم‌افزار spss یا sass استفاده شده است.

تعریف عملیاتی متغیرها

شاخص وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی: وسایل ارتباط جمعی در این پژوهش مشتمل بر تلویزیون، ماهواره، اینترنت، و بطور کلی شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌شوند. در این پژوهش، شاخص وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی به عنوان یکی از معیارهای سنجش در بین دو نسل با مولفه‌های چون میزان ضرورت آشنایی با فضای مجازی، میزان اعتقاد به فضای مجازی به عنوان مصادیق ارتباطات اجتماعی، ارتباط فضای مجازی با ناهنجاری‌های اجتماعی، جایگزینی یا عدم جایگزینی فضای مجازی به جای گسترش روابط اجتماعی و ضرورت استفاده از فضای مجازی در زندگی امروزی سنجیده شده است. این متغیر از ۵ سوال در هر دو پرسشنامه (نسل اول، نسل چهارم) استفاده شده است. گویه‌های مربوط به این موضوع با پنج سوال: «۱- به نظر شما امروزه آشنایی با فضاهای مجازی تا چه اندازه لازم و ضروری است؟»، «۲- به نظر شما امروزه تا چه اندازه فضاهای مجازی از مصادیق مهم ارتباطات اجتماعی می‌باشد؟»، «۳- به نظر شما تا چه اندازه فضاهای اجتماعی مجازی از زمینه‌های ناهنجاری‌های اجتماعی است؟»، «۴- به نظر شما با وجود فضای مجازی

و دو نسل نیازهایی به یکدیگر دارند که از تقابل بین آنها جلوگیری می‌کند. لذا با بررسی سوابق و پیشینه تحقیق مشخص شد که کار پژوهشی یا مطالعاتی مبتنی بر بررسی نگرش‌های نسل چهارم با نسل اول انقلاب اسلامی آن هم در دانشگاه‌های استان تهران با محوریت موضوع «فضای مجازی» و مقوله «نشاط اجتماعی» انجام نشده و جنبه نوآوری این پژوهش نیز این است که با در نظر گرفتن شاخص‌های «وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی» و «نشاط اجتماعی»، به بررسی تفاوت و شباهت‌های دو نسل چهارم و اول انقلاب اسلامی در زمینه اجتماعی می‌پردازد.

روش اجرای پژوهش

نوع پژوهش: این پژوهش از نوع کاربردی می‌باشد. روش پژوهش: در این تحقیق، از روش‌های اسنادی و پیمایشی بهره‌برداری و از پرسشنامه محقق ساخته برای سنجش متغیرهای تحقیق استفاده شده است. برای همین امر، دو شاخص «وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی» و «نشاط اجتماعی» به عنوان معیارهای اصلی بررسی مقایسه‌ای نگرش‌های اجتماعی دو نسل اول و چهارم انقلاب اسلامی انتخاب شده‌اند.

جامعه آماری: جامعه آماری این تحقیق، دانشجویان دانشگاه‌های مستقر در استان تهران بوده است. تعداد ۴۰۰ نفر از افراد جامعه آماری به صورت نمونه بر اساس محاسبه حجم نمونه آماری برابر فرمول کوکران به نسبت فراوانی جمعیتی حجم طبقات نیز مشخص گردید. روش انتخاب جامعه نمونه بدین گونه بوده که ابتدا فهرست مهم‌ترین دانشگاه‌های استان تهران لیست شدند و از میان آنها سه دانشگاه تهران، صنعتی شریف و امیرکبیر به قید قرعه انتخاب گردیدند. پس از انتخاب دانشگاه، برای انتخاب جامعه نمونه دو نسل اول و چهارم در دانشگاه‌های منتخب به عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند.

نسل چهارم منظور دانشجویانی بودند که تازه در سال‌های اولیه دانشگاه در مقطع کارشناسی حضور دارند و نسل اول منظور دانشجویانی هستند که در سال‌های اولیه انقلاب اسلامی و یا قبل از آن دانشجو بوده و اکنون در قالب استاد و اعضای هیئت علمی مشغول خدمت می‌باشند. بر این اساس، تعداد ۲۰۰ پرسشنامه‌ها برای

سوال؛ «۱- نیاز به شادی و نشاط از نیازهای مهم جامعه امروزی می‌باشد؟»، «۲- تا چه اندازه با ظاهر شدن افراد با لباس‌های خیلی روشن و شاد در محیط‌های عمومی موافق هستید؟»، «۳- آیا می‌توان برای نشان دادن هیجانات به خیابان‌ها رفت و هیجانات و شادی‌های خود را بروز داد؟»، «۴- تا چه میزان بروز شادی و نشاط در جامعه افزایش امید به زندگی را در پی خواهد داشت؟»، «۵- تا چه اندازه با اینکه ارتقای نشاط، افزایش و استحکام نظام اجتماعی را در پی خواهد داشت موافقت می‌کنید؟»

تجزیه و تحلیل و یافته‌های پژوهش

فرضیه اول: شاخص اجتماعی «وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی» نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول تفاوت دارد.

دیگر نیازی به گسترش روابط اجتماعی و خانوادگی در دنیای واقعی نیست؟»، «۵- امروزه دیگر نمی‌توان بدون استفاده از فضاهای اجتماعی مجازی به حیات خود ادامه داد؟» مطرح شد.

شاخص نشاط اجتماعی: شاخص نشاط اجتماعی نیز به عنوان یکی دیگر از شاخص‌های سنجش نگرش بین دو نسل بر اساس مؤلفه‌هایی چون میزان نیاز به شادی و نشاط در جامعه، حضور افراد با لباس‌های شاد و روشن در فضاهای عمومی، بروز شادی و هیجانات در معابر عمومی، میزان ارتباط شادی و نشاط با مسئله امید به زندگی و میزان ارتباط شادی و نشاط با استحکام نظام اجتماعی سنجیده شده است. برای سنجش این متغیر از ۵ سوال در هر دو پرسشنامه (نسل اول، نسل چهارم) استفاده شده است. گویه‌های مربوط به این موضوع با پنج

جدول ۵. نتایج آزمون t مستقل مقایسه شاخص اجتماعی وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی نسل اول و نسل چهارم

متغیرها	گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	sig	t	df	sig
وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی	نسل اول	۲۰۰	۱۸/۰۳	۳/۵۸	۶/۹۸	۰/۰۰۹	۳/۳۶	۳۹۸	۰/۰۰۱
	نسل چهارم	۲۰۰	۱۶/۹۴	۲/۸۵			۳/۳۶	۳۷۹	۰/۰۰۱

جدول (۶) نشان می‌دهد که شاخص اجتماعی دسترسی به وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول در سطح $p > 0.01$ تفاوت دارد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که شاخص اجتماعی دسترسی به وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی نسل چهارم کمتر از نسل اول است. Sig دست آمده (۰/۰۰۹) بیانگر این است که فرضیه تحقیق مبنی بر وجود تفاوت در شاخصه وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی بین نسل اول و چهارم تایید شده است.

فرضیه دوم: شاخص «نشاط اجتماعی» نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول شباهت دارد.

جدول ۶. نتایج آزمون t مستقل مقایسه متغیر نشاط اجتماعی نسل اول و نسل چهارم

متغیرها	گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	F	sig	t	df	sig
شادی اجتماعی	نسل اول	۲۰۰	۱۴/۱۹	۲/۸۰	۰/۱۵۴	۰/۶۹۵	-۱/۷۵	۳۹۸	۰/۰۸۰
	نسل چهارم	۲۰۰	۱۹/۶۵	۳			-۱/۷۵	۳۹۶	۰/۰۸۰

جدول (۷) نشان می‌دهد که شاخص شادی و نشاط اجتماعی نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول در سطح $p > 0.01$ تفاوت معناداری ندارد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که شاخص شادی و نشاط اجتماعی نسل دوم و نسل اول یکسان است.

sig بدست آمده (۰/۶۹۵) بیانگر این است که فرضیه تحقیق مبنی بر وجود شباهت در شاخصه شادی و نشاط اجتماعی بین نسل اول و چهارم تایید شده است.

مقایسه شاخص‌های وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی

شاخص‌های اجتماعی و فضای مجازی نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول تفاوت دارد.

جدول ۷. نتایج آزمون t مستقل مقایسه شاخص‌های وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی نسل اول و نسل چهارم

متغیرها	گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	df	sig
۱- آشنایی با فضاهاى اجتماعى مجازى براى زندگى امروزي لازم و ضرورى است.	نسل اول	۲۰۰	۴/۱۸	۰/۸۸	۲/۰۰۱	۳۹۸	۰/۰۴۶
	نسل چهارم	۲۰۰	۴	۰/۹۶		۳۹۶	
۲- امروزه فضاهاى اجتماعى مجازى در ارتباطات اجتماعى افراد نقش آفرين مى‌باشد.	نسل اول	۲۰۰	۴/۱۷	۰/۷۵	-۱/۳۹	۳۹۸	۰/۱۶۳
	نسل چهارم	۲۰۰	۴/۲۹	۰/۸۸		۳۹۶	
۳- فضاهاى اجتماعى مجازى را مى‌توان زمينه‌ساز ناهنجاريهاى اجتماعى دانست	نسل اول	۲۰۰	۳/۹۳	۰/۸۷	۳/۷۹	۳۹۸	۰/۰۰۰۱
	نسل چهارم	۲۰۰	۳/۵۶	۱/۰۶		۳۹۶	
۴- با وجود فضاى اجتماعى مجازى ديگر نيازى به گسترش روابط اجتماعى در دنياى واقعى نيست.	نسل اول	۲۰۰	۲/۴۹	۱/۲۵	۳/۵۴	۳۹۸	۰/۰۰۰۱
	نسل چهارم	۲۰۰	۲/۰۷	۱/۰۸		۳۹۶	
۵- امروزه نمى‌توان بدون استفاده از فضاهاى اجتماعى مجازى به حيات اجتماعى خود ادامه داد.	نسل اول	۲۰۰	۳/۲۷	۱/۱۱	۲/۱۱	۳۹۸	۰/۰۳۵
	نسل چهارم	۲۰۰	۳/۰۳	۱/۱۰		۳۹۶	

جدول (۸) نشان می‌دهد که شاخص‌های وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول در سطح $p > 0.01$ تفاوت معناداری دارد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که شاخص‌های وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی نسل اول بیشتر از نسل چهارم است.

مقایسه شاخص‌های نشاط اجتماعی

شاخص‌های نشاط اجتماعی نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول شباهت دارد.

جدول ۸. نتایج آزمون t مستقل مقایسه شاخص‌های اجتماعی شادی و نشاط نسل اول و نسل چهارم

متغیرها	گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	df	sig
۱- احساس شادی و نشاط از نیازهای مهم جامعه امروزی می‌باشد.	نسل اول	۲۰۰	۴/۵۸	۰/۶۳	۱/۲۵	۳۹۸	۰/۲۰۹
	نسل چهارم	۲۰۰	۴/۴۹	۰/۸۵		۳۹۶	
۲- ظاهر افراد (مانند ظاهر شدن با لباس‌های خیلی روشن و شاد در محیط‌های عمومی) می‌تواند در ایجاد نشاط اجتماعی موثر باشد.	نسل اول	۲۰۰	۳/۴۲	۰/۸۲	-۴/۸۰	۳۹۸	۰/۰۰۰۱
	نسل چهارم	۲۰۰	۳/۸۶	۰/۹۹		۳۹۶	
۳- میتوان شادیا و هیجان‌ات خود را در خیابانها و اماکن عمومی به صورت دسته جمعی ابراز کرد.	نسل اول	۲۰۰	۲/۸۵	۰/۹۰	۰/۱۴۱	۳۹۸	۰/۸۸۸
	نسل چهارم	۲۰۰	۲/۸۴	۱/۲۰		۳۹۶	
۴- شادی و نشاط در جامعه امید به زندگى را افزایش مى‌دهد.	نسل اول	۲۰۰	۴/۱۸	۰/۷۶	-۲/۸۹	۳۹۸	۰/۰۰۴
	نسل چهارم	۲۰۰	۴/۴۱	۰/۷۸		۳۹۶	
۵- ارتقای نشاط اجتماعى، موجب وفادارى بیشتر مردم به حاکمیت در ابعاد مختلف مى‌گردد.	نسل اول	۲۰۰	۴/۱۲	۰/۸۵	۰/۴۹۰	۳۹۸	۰/۶۲۴
	نسل چهارم	۲۰۰	۴/۰۷	۰/۹۷		۳۹۶	

سفاده از وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که در این مقوله، بین نگرش دو نسل تفاوت وجود دارد، که در پژوهش قاینی نژاد به این تفاوت پرداخته نشده است.

در پژوهش هزارجریبی و مرادی (۱۳۹۳)، که موضوع آن بررسی «نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن (مطالعه‌ای در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی)» بود، نتایج آن صرفاً به وجود رابطه معنی‌دار و مثبت میان متغیرهای دینداری (در بعد پیامدی)، امنیت هستی‌شناختی، اعتماد اجتماعی و گستره روابط خویشاوندی با متغیر نشاط اجتماعی اشاره کرده بود. تفاوت این پژوهش با پژوهش ما در این بود که در پژوهش ما نگرش دو نسل اول و چهارم به مقوله نشاط اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت و وجود شباهت نگرش بین دو نسل مورد تایید قرار گرفت. تفاوت هم این بود که پژوهش هزارجریبی و مرادی، اساساً به مقوله نگرش دو نسل به وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی نپرداخته بود.

در پژوهش وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در سال‌های (۱۳۷۹) و (۱۳۸۲) با عنوان «طرح ملی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان»، این نتیجه به دست آمده بود که در هر سه حوزه ارزش‌های دینی، سیاسی، و اجتماعی اختلاف زیادی بین جوانان و بزرگسالان دیده نمی‌شود، ولی برخی تفاوت‌های موجود رو به افزایش است. این پژوهش نیز از این حیث که بین دو نسل اول و چهارم در حوزه نگرش به استفاده از وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی در دو نسل متفاوت است، نتایج پژوهش ما را تأیید می‌کند، اما از این جهت که بین دو نسل در نگرش به مقوله نشاط اجتماعی شباهت وجود دارد، با آن متفاوت است.

سایر پژوهش‌ها نیز اگرچه از نظر زمانی فاصله بیشتری با پژوهش انجام شده ما دارند، اما اکثر آنها از حیث که معتقدند بین نسل‌های جدید در حوزه‌های اجتماعی تفاوت‌هایی شکل گرفته یا در حال شکل‌گیری است، با پژوهش ما شباهت دارند، اما از این حیث که دقیقاً به مسئله تفاوت نگرش دو نسل چهارم و اول به استفاده از «وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی» و یا «نشاط اجتماعی» نپرداخته‌اند، با پژوهش انجام شده ما تفاوت

جدول (۹) نشان می‌دهد که شاخص‌های اول و سوم و پنجم نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول در سطح $p > 0.01$ تفاوت معناداری ندارد، ولی شاخص دوم و چهارم نسل اول و چهارم تفاوت معناداری دارد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که نسل چهارم این دو شاخص را بیشتر گزارش کرده‌اند.

نتایج آزمون‌ها نشان می‌دهد که شاخص اجتماعی «دسترسی به وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی» نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول در سطح $p > 0.01$ تفاوت دارد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که شاخص اجتماعی دسترسی به وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی نسل چهارم کمتر از نسل اول است. sig بدست آمده (۰/۰۰۹) بیانگر این است که فرضیه تحقیق مبنی بر وجود تفاوت در شاخص «وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی» بین نسل اول و چهارم تایید شده است.

همچنین شاخص «شادی و نشاط اجتماعی» نسل چهارم انقلاب اسلامی با نسل اول در سطح $p > 0.01$ تفاوت معناداری ندارد. مقایسه میانگین‌ها نشان می‌دهد که شاخص شادی و نشاط اجتماعی نسل چهارم و نسل اول یکسان است. sig بدست آمده (۰/۶۹۵) بیانگر این است که فرضیه تحقیق مبنی بر وجود شباهت در شاخص شادی و نشاط اجتماعی بین نسل اول و چهارم تایید شده است.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در یک نگاه مقایسه‌ای میان این پژوهش و سایر پژوهش‌های ذکر شده، برخی نقاط شباهت و تفاوت به چشم می‌خورد.

در پژوهش قاینی نژاد (۱۳۹۶)، که موضوع آن «بررسی آسیب‌های فضای مجازی در بین جوانان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر زاهدان)» بود، استفاده از وسایل موثر در فضای مجازی در ابعاد خانوادگی، تحصیلی، سازگاری، اعتقادی-عبادی و روانی دانشجویان تاثیر منفی داشت. این مقاله از جهت بررسی مولفه «بررسی آسیب‌های فضای مجازی در بین جوانان» و نیز نتایج منفی استفاده از فضای مجازی بر ابعاد متعدد ذکر شده شباهت داشت. وجه تفاوت این بود که در پژوهش ما، نگرش نسل چهارم با نسل اول در زمینه

دارند.

با توجه به شتاب تغییرات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی شاهد تغییراتی در سطح نگرش‌های اجتماعی نسل‌های جامعه خصوصاً نسل چهارم با نسل اول انقلاب اسلامی هستیم. این پژوهش با هدف بررسی مقایسه‌ای نگرش‌های اجتماعی نسل چهارم با نسل اول انقلاب اسلامی (نمونه آماری: دانشجویان دانشگاه‌های استان تهران) با در نظر گرفتن دو شاخص «وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی» و نیز شاخصه «نشاط اجتماعی» صورت گرفت. فرضیه‌های این پژوهش از طریق پیمایشی و تهیه پرسشنامه از جامعه آماری که دانشجویان دانشگاه‌های استان تهران بودند، در معرض آزمون قرار گرفت که نتایج و یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند که فرضیه اول مبنی بر تفاوت نگرش نسل چهارم با نسل اول در زمینه وسایل ارتباط جمعی و فضای مجازی تفاوت داشته و بنابراین فرضیه اول تأیید شده است. همچنین در شاخصه نشاط اجتماعی نتایج آزمون داده‌ها نشان داد که نگرش دو نسل اول و دوم به مقوله نشاط اجتماعی شباهت داشته و بنابراین فرضیه دوم پژوهش نیز مورد تأیید قرار گرفت.

نسل امروز، قبل از آنکه فرهنگ خود را به درستی بشناسد، مورد هجوم تبلیغات گسترده قرار گرفته و همین امر، آفتی برای ذهن پویا و خلاق آنان است. در آغاز هزاره سوم، فناوری و سلطه فرهنگ غربی، فرهنگ و فناوری علی‌الطلاق جهان است، فرهنگی که برای نسل نوخواه و تجددگرای امروز پرجاذبه است. غرب به پشتوانه پیشرفت‌های علمی و فنی، امکانات مادی پیشرفته، منابع مالی گسترده و تبلیغات حجیم و بسیار گسترده به انتقال فناوری، به همراه فرهنگ خود به سایر ملل می‌پردازد. جهانی‌سازی فرهنگ غربی از یک‌سو و انفعال و یا عدم امکان مقابله کارگزاران فرهنگی داخلی با هجوم سهمگین دنیای اطلاعات از سوی دیگر، می‌تواند زمینه‌ساز جذب نوجوانان به این فرهنگ و دوری از فرهنگ ملی و دینی شود، در حالی که نسل گذشته در فضای بسته‌تری قرار داشت. آلوین تافلر معتقدست که پیدایش و توسعه انقلاب الکترونیک باعث به وجود آمدن قشر جدیدی در جامعه می‌شود که او از آن با عنوان طیف «کارگر فکری» (یزدانی و قادری، ۱۳۹۰: ۲۲۸)، یاد

می‌کند. این گروه از دیدگاه تافلر، افرادی هستند که هر لحظه به دنبال تازگی و نوآوری هستند.

بنابراین نسل چهارم، نسلی است که در دوران پیروزی انقلاب حضور نداشته و به دنیایی پا گذاشته که همه چیز رنگ و بوی تکنولوژی به خود گرفته، آداب و رسوم و عرف تحت تأثیر انقلاب اطلاعات متحول شده و همه چیز حتی طرز پوشش، رفتار اجتماعی و طریقه فکر کردن نیز حالتی متفاوت به خود گرفته است. همچنین با ظهور تلویزیون، رادیو و سینما و تکنولوژی‌های ارتباط جدیدتر (اینترنت، ماهواره و شبکه‌های اجتماعی مجازی)، این مجموعه جای پدربزرگ‌ها و حتی پدران را گرفتند، بچه‌ها نه از پدربزرگ و نه از پدر بلکه از کارتون‌های تلویزیونی، داستان‌های کتاب‌های کودک و نوجوان، بازی‌های کامپیوتری، فضاهای مجازی و... فرهنگ را یاد می‌گیرند. نتیجه برخی تحقیقات هم نشان می‌دهد که «الگوپذیری از والدین به عنوان گروه مرجع و مؤثرترین عامل جامعه‌پذیری برای پسران نسبت به دختران تضعیف شده است» (هزارجریبی و صفری شالی، ۱۳۹۵: ۱۷).

همچنین در شرایط کنونی که دشمن از براندازی نظام با استفاده از طرق سخت ناامید شده، به رویکردهای نرم و جنگ شناختی روی آورده و یکی از ابعاد فعالیت در حوزه فضای مجازی از طریق ایجاد حاکمیت موازی و نیز انحراف موضوع شادی و نشاط خصوصاً در بین جوانان با هدف ناامیدسازی آنان از آینده خود است. بر همین اساس و با توجه به گسترش فزاینده فناوری‌های اطلاعاتی، ارتباطی و آثار چشمگیر آن در ابعاد زندگی فردی و اجتماعی، لزوم سرمایه‌گذاری وسیع و هدفمند در جهت بهره‌گیری حداکثری از فرصت‌های ناشی از آن در جهت پیشرفت همه‌جانبه کشور و ارائه خدمات گسترده و مفید به اقشار گوناگون مردم و همچنین ضرورت برنامه‌ریزی و هماهنگی مستمر به منظور صیانت از آسیب‌های ناشی از آن، ضروری به نظر می‌رسد.

بنابراین فضای مجازی هم می‌تواند تهدید باشد و هم فرصت. لذا می‌توان با اشراف کامل و به روز نسبت به فضای مجازی در سطح داخلی و خارجی با برنامه‌ریزی صحیح و تصمیم‌گیری درست و به موقع نسبت به

منابع:

الف) کتاب‌ها

- قرآن کریم
- آزاد ارمکی، تقی و غفاری، غلامرضا، (۱۳۸۳)، جامعه‌شناسی نسلی در ایران، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- باتامور، تی بی، (۱۳۷۰)، مبانی جامعه‌شناسی، ترجمه حسن منصور، تهران: امیرکبیر.
- حشمت‌زاده، محمدباقر، (۱۳۷۸) چارچوبی برای تحلیل و شناخت انقلاب اسلامی ایران، تهران: موسسه اندیشه معاصر.
- عمید زنجانی، عباسعلی، (۱۳۸۱)، انقلاب اسلامی ایران (علل، مسایل و نظام سیاسی)، قم: معارف.
- علوی، مصطفی، (۱۳۹۰)، نشاط و شادی در اندیشه و سیره امام خمینی (ره)، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) (۱۳۷۹)، صحیفه امام، جلد‌های ۱-۲۲، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- موسوی خمینی (ره)، روح‌الله، (۱۳۸۸)، وصیت‌نامه سیاسی الهی، تهیه و تنظیم: سارا آخوندی و ناصر پروین، تهران: شکوفه‌های دانش.
- موسوی خمینی (ره)، روح‌الله، (۱۳۸۵)، آداب الصلوه، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- یوسفی، نریمان، (۱۳۸۳)، شکاف بین نسل‌ها؛ بررسی نظری و تجربی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی.

ب- مقاله‌ها

- توکل، محمد، قاضی‌نژاد، مریم، (۱۳۸۵)، شکاف نسلی در رویکردهای کلان جامعه‌شناختی: بررسی و نقد رهیافت‌های نسل تاریخی و تضاد با تاکید بر نظرات مانهایم و بوردیو، نامه علوم اجتماعی، دوره بیست و هفتم.
- چیت‌سازقمی، محمدجواد، (۱۳۸۶)، بازشناسی مفاهیم نسل و شکاف نسلی، فرهنگ و جامعه (جوانان و مناسبات نسلی)، سال اول، شماره اول، بهار و تابستان.
- خزاعی، طاهره، (۱۳۷۹)، بررسی تحولات اجتماعی و فرهنگی در طول سه نسل خانواده تهرانی با تاکید بر

مواجهه فعال و خردمندانه با این موضوع (از حیث سخت‌افزاری، نرم‌افزاری و محتوایی) آن را با استفاده از مهندسی معکوس به فرصت تبدیل نمود. در زمینه شادی و نشاط نیز، وظیفه نهادهای ذی‌ربط انجام اقدام‌های اساسی برای ترویج شادی و نشاط حلال مطابق با موازین شرعی در جامعه است تا جلوی انحراف شادی و نشاط خصوصاً در بین جوانان از طریق سوق دادن آنان به سمت شادی‌های کاذب گرفته شود.

پیشنهادها:

- برخی از راهبردها به منظور مدیریت تفاوت اجتماعی نسلی بوجود آمده بین دو نسل چهارم با نسل اول انقلاب اسلامی را می‌توان به شرح ذیل برشمرد:
- ۱- لزوم برنامه‌ریزی دقیق برای مواجهه درست و منطقی با موضوع فضای مجازی کشور در نهادهای عالی حاکمیتی تصمیم‌گیر خصوصاً شورای عالی فضای مجازی و پرهیز از اقدام‌های موازی.
- ۲- تلاش برای زمینه‌سازی فرهنگی در سطح خانواده‌ها به منظور آموزش بهره‌برداری صحیح از وسایل ارتباط جمعی مانند اینترنت و فضاهای مجازی و ارتقای سطح سواد رسانه‌ای خانواده‌ها و فرزندان.
- ۳- تبلیغ و ترویج سبک زندگی اسلامی-ایرانی و ارایه آموزش‌های لازم در این زمینه توسط نهادهای تصمیم‌گیر و تعمیم آن به سطح خانواده‌ها خصوصاً در نهادهای آموزش‌دهنده همانند وزارت آموزش و پرورش، فرهنگ و ارشاد اسلامی، صدا و سیما و....
- ۴- فراهم ساختن شرایط بسترها و فعالیت‌های جمعی جوانان به منظور ایجاد شادی و نشاط از طرق برگزاری جشنواره‌های ملی و مذهبی مانند جشن‌های مذهبی مولودی‌خوانی، جشنواره فرهنگی و مسابقات خانواده خوشبخت و موفق، همایش‌های پیاده‌روی خانوادگی، جشنواره‌های جمع‌آوری میوه‌ها در استان‌های مختلف یا برگزاری جشنواره آیینی اقوام و نژادهای مختلف، جشنواره برگزاری بازی‌های محلی در استان‌های مختلف و....

مقایسه آداب و کارکردهای اجتماعی (کارشناسی ارشد)، دانشگاه تهران، ایران.

- ربانی، رسول و همکاران، (۱۳۸۶)، «فرهنگ و شادی: رویکرد نظری و تجربی در زندگی روزمره سرپرستان خانوار در شهر اصفهان»، فصلنامه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، س ۲، ش ۸.

- ربیعی، علی، (۱۳۸۷)، رسانه‌های نوین و بحران هویت، فصلنامه مطالعات ملی، سال نهم، شماره ۴.

- شیخی، محمدتقی، (۱۳۸۱)، عوامل موثر بر فاصله نسل‌ها و دوری از وفاق اجتماعی تحلیلی از دیدگاه جامعه‌شناسی، مجله علمی پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه اصفهان، شماره ۳۰ و ۳۱.

- شریف‌زاده، حکیمه‌السادات و همکاران، (۱۳۹۶)، بررسی عوامل موثر بر نشاط اجتماعی در ایران، راهبرد فرهنگ، شماره ۴۰.

- قاینی‌نژاد، زهرا، (۱۳۹۶)، بررسی آسیب‌های فضای مجازی در بین جوانان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهر زاهدان)، روانشناسی و علوم رفتاری ایران، شماره ۱۱، پاییز.

- گلابی، فاطمه، اخشی، نازیلا، (۱۳۹۴)، مشارکت اجتماعی و نشاط اجتماعی، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۶، شماره پیاپی ۵۹، ش ۳.

- مرسلی، فاطمه، نظری، علی‌اشرف، (۱۳۹۵)، شکاف‌های اجتماعی نوپدید و تحلیل انسجام اجتماعی در ایران؛ تحلیل اهداف سند چشم‌انداز ایران در افق ۱۴۰۴ ه.ش، پنجمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، بیست و نهم و سی‌ام اردیبهشت ماه.

۲۰- موسوی‌نسب، سیدمحمدضا، (۱۳۸۱)، نقش نگرش و انگیزش در یادگیری، معرفت، سال یازدهم.

- مددپور، محمد، (۱۳۸۲)، صورت‌های نوعی گسست نسلی و فرهنگی [مجموعه مقالات]، نگاهی به پدیده گسست نسل‌ها، به اهتمام علی‌اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.

- منصورنژاد، محمد، (۱۳۸۲)، شکاف و گفتگوی نسل‌ها با تأکید بر ایران؛ نگاهی به پدیده گسست نسل‌ها، [مجموعه مقالات] به اهتمام علی‌اکبر علیخانی، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی.

- هزارجریبی، جعفر، صفری شالی، رضا، (۱۳۹۵)، بررسی چرایی دگرگونی‌های گروه مرجع در بین دانشجویان، فرهنگ در دانشگاه اسلامی، شماره اول.

- هزارجریبی، جعفر، مرادی، سجاد، (۱۳۹۳)، نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن (مطالعه‌ای در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی)، فصلنامه مطالعات ملی، سال پانزدهم، ش ۴.

- یزدانی، عنایت‌الله، قادری، علی، (۱۳۹۰)، شکاف نسل‌ها بررسی جامعه‌شناختی فاصله نسل‌ها از انقلاب اسلامی تاکنون، مطالعات انقلاب اسلامی، سال هشتم، شماره ۲۴.

ج- رساله‌ها و طرح‌ها

- توکلی، مهناز، (۱۳۷۸)، بررسی نظام ارزش‌های دو نسل دختران و مادران در چارچوب نظام ارزشی (کارشناسی ارشد)، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ایران.

- فروتن، عالییه، (۱۳۷۹)، بررسی تغییرات در روابط درونی خانواده (با تأکید بر تحصیلات در طی سه نسل)، تهران: وزارت کشور.

- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دفتر طرح‌های ملی (تابستان ۱۳۸۱)، ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، یافته‌های پیمایش در تهران، تهران: دفتر انتشارات طرح پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌ها.

- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دفتر طرح‌های ملی (پاییز ۱۳۸۱)، رفتارهای فرهنگی ایرانیان، یافته‌های طرح پژوهشی فعالیت و مصرف کالاهای فرهنگی در تهران، تهران: دفتر انتشارات طرح پیمایش ملی ارزش‌ها و نگرش‌ها، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

د- پایگاه‌های اینترنتی

- مجموعه بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) قابل دسترسی در: khamenei.ir

- جلیلی، هادی، (۱۳۷۷)، شکاف نسل‌ها پیش و پس از انقلاب اسلامی، اداره کل دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی معاونت پژوهشی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قابل دسترسی در:

<https://pcci.farhang.gov.ir/fa/research/studys/shekafenaslha>